

فهرست مطالب

پیش‌گفتار.....	۱۳
بخش یکم: قواعد و منابع حقوقی.....	۱۷
فصل یکم - قواعد حقوقی.....	۱۹
ضرورت وضع قواعد حقوقی و ضمانت اجرای عدم رعایت آنها.....	۱۹
منشاء و مبنای قواعد حقوقی.....	۲۰
مبحث یکم - انواع قواعد حقوقی.....	۲۲
گفتار یکم - قانون.....	۲۲
۱ - مفهوم واقعی قانون.....	۲۲
۲ - مظهر اراده‌ی دولت بودن قانون.....	۲۳
۳ - اجباری و الزام‌آور بودن قانون.....	۲۴
گفتار دوم - عرف (و عادت).....	۲۶
۱ - عنصر مادی عرف (و عادت).....	۲۶
۲ - عنصر روانی (یا ذهنی) عرف (و عادت).....	۲۷
مبحث دوم - تمایز قاعده حقوقی با سایر قواعد زندگی.....	۲۷
۱ - قواعد رسوم محلی و شغلی.....	۲۷
۲ - قواعد اخلاقی.....	۲۷
۳) جایگاه آموزه‌ها و فرمانهای مذهبی.....	۲۸
مبحث سوم - رأی.....	۲۹
۱ - ویژگیهای رأی.....	۲۹
فصل دوم - منابع حقوق.....	۳۱
مبحث یکم: منابع حقوق در شریعت اسلام.....	۳۱
گفتار یکم: منابع ناشی از اراده خداوند.....	۳۱
۱ - قرآن.....	۳۱
۲ - سنت.....	۳۲
گفتار دوم - منابع ناشی از اندیشمندان اسلامی.....	۳۳
۱ - اجماع.....	۳۳
۲ - عقل و قیاس.....	۳۴

- ۳ - استحسان و مصلحت مرسله ۳۶
- مبحث دوم: اصول مرتبط قانون اساسی با دانش حقوق ۳۸
- ۱ - مبانی سیاست کیفری ۳۸
- ۲ - تساوی افراد در حمایت از قانون و احترام به شخصیت انسانی ۳۹
- ۳ - مصونیت عقیده و آزادی مطبوعات ۳۹
- ۴ - حمایت قانونی از روابط خصوصی افراد ۳۹
- ۵ - منع توقیف غیرقانونی ۴۰
- ۶ - منع تبعید غیر قانونی ۴۱
- ۷ - امکان دادخواهی عمومی ۴۱
- ۸ - دفاع وکیل در دادگاه ۴۱
- ۹ - حمایت از اصل قانونی بودن مجازاتها و صلاحیت مراجع صدور حکم ۴۳
- ۱۰ - اصل برائت در امور کیفری ۴۳
- ۱۱ - منع گرفتن اقرار به زور (عنف) و شکنجه و اجبار اشخاص به ارائه دلیل ۴۴
- ۱۲ - عدم تعرض به متهمان و محکومان ۴۶
- ۱۳ - منع اضرار به غیر ۴۶
- ۱۴ - استرداد ثروتهای نامشروع و غیرقانونی به نفع صاحبان حق ۴۶
- ۱۵ - حق اعمال قوه قضاییه به وسیله دادگاههای دادگستری ۴۷
- ۱۶ - منع تعقیب یا توقیف نمایندگان مجلس ۴۷
- ۱۷ - عفو و تخفیف مجازات محکومان ۴۷
- ۱۸ - تساوی افراد در برابر قوانین ۴۷
- ۱۹ - مسئولیت رییس جمهور در برابر ملت ۴۷
- ۲۰ - دادگاههای صلاحیت دار در رسیدگی به اتهام رییس جمهور و هیئت وزیران ۴۸
- ۲۱ - وظایف قوه قضاییه درباره وقوع جرم ۴۸
- ۲۲ - دادگستری به عنوان مرجع رسمی تظلمها و شکایتها ۴۸
- ۲۳ - منع انفصال قضات ۴۸
- ۲۴ - علنی بودن دادگاهها ۴۹
- ۲۵ - مستدل بودن و استناد احکام دادگاهها به قانون ۴۹
- ۲۶ - منابع صدور حکم در دعاوی مطرح شده ۴۹
- ۲۷ - روش رسیدگی به جرائم سیاسی و مطبوعاتی ۵۱
- ۲۸ - منع عطف بماسبق شدن قوانین کیفری ۵۱
- ۲۹ - تکلیف قضات در خودداری از اجرای مصوبات مخالف احکام اسلامی ۵۲
- ۳۰ - جبران تقصیر یا اشتباه قاضی و اعاده حیثیت متهم ۵۲

فهرست مطالب □ ۷

- ۳۱ - جرائم مربوط به وظایف نظامی یا انتظامی..... ۵۳
- ۳۲ - دیوان عدالت اداری مرجع رسیدگی به شکایتهای مردم..... ۵۳
- ۳۳ - نقش سازمان بازرسی کل کشور در حسن جریان امور و اجرای درست قوانین ۵۳
- مبحث سوم: قوانین عادی..... ۵۴
- ۱ - قانون مجازات اسلامی..... ۵۴
- ۲ - قانون آیین دادرسی کیفری..... ۵۵
- ۳ - قانون مدنی..... ۵۷
- ۴ - قانون تجارت..... ۵۷
- ۵ - قانون آیین دادرسی مدنی ۵۸
- ۶ - مصوبات شورای انقلاب جمهوری اسلامی ایران..... ۵۸
- ۷ - مصوبات قوه مجریه ۵۸
- مبحث چهارم: آراء وحدت رویه دیوان عالی کشور ۵۸
- مبحث پنجم: منابع ارشادی حقوق ۶۰
- گفتار یکم - رویه قضایی ۶۱
- گفتار دوم - دکترین یا عقیده دانشمندان حقوق..... ۶۲
- گفتار سوم - عرف و عادت..... ۶۳
- مبحث ششم: اولویت منابع قانونی..... ۶۵
- گفتار یکم - سلسله مراتب مصوبات قانونی..... ۶۵
- حیات متون قانونی..... ۶۵
- الف - وضع قانون..... ۶۵
- ب) اعتبار و دوران حاکمیت قانون..... ۶۶
- پ) نسخ قانون ۶۸

بخش دوم : رشته‌های حقوق..... ۷۱

فصل یکم: تقسیمات علم حقوق..... ۷۳

- مبحث یکم - حقوق ملی (داخلی)..... ۷۴
- گفتار یکم - حقوق خصوصی..... ۷۵
- گفتار دوم - حقوق عمومی..... ۷۵
- مبحث دوم - حقوق خارجی (بین‌المللی)..... ۷۶
- گفتار یکم - حقوق جزای بین‌المللی..... ۷۶
- گفتار دوم - حقوق بین‌الملل جزایی..... ۷۷

- مبحث سوم - سیستم‌های حقوقی براساس منابع حقوق ۷۷
- گفتار یکم - حقوق نوشته ۷۷
- گفتار دوم - حقوق کامن‌لا ۷۸
- گفتار سوم - حقوق مبتنی بر عرف، اقتصاد و مذهب ۷۸
- فصل دوم - روابط شاخه‌های گوناگون حقوق با یکدیگر** ۸۰
- مبحث یکم - رابطه حقوق جزا با حقوق مدنی ۸۰
- مبحث دوم - رابطه حقوق جزا با حقوق تجارت ۸۲
- مبحث سوم - رابطه حقوق جزا با حقوق اساسی ۸۴
- مبحث چهارم - رابطه حقوق جزا با حقوق اداری ۸۴
- بخش سوم : مراجع قضایی و قانونی کشور** ۸۵
- فصل یکم - مراجع قضایی کیفری و حقوقی** ۸۷
- مبحث یکم - دادسرا (مرجع تعقیب و تحقیق) ۸۸
- گفتار یکم - تحقیقات در دادسرا ۸۸
- الف - شروع و چگونگی تحقیقات در دادسرا ۸۹
- ۱ - شکایت ۹۰
- ۲ - اعلام و اخبار ضابطان دادگستری ۹۲
- ب - بازپرسی و تحصیل دلیل ۹۴
- ۱ - تحقیقات مقدماتی و صدور قرار تأمین احتمالی ۹۴
- ۲ - پایان تحقیقات ۹۶
- گفتار دوم: موقعیت دادسرا در مرحله دادرسی و اجرای احکام کیفری ۹۷
- الف - نقش دادسرا در مرحله دادرسی یا محاکمه ۹۷
- ب - اجرای احکام کیفری توسط دادسرا ۹۸
- پ - استرداد مجرمان و تعلیق متهمان خدمات عمومی ۹۹
- ۱ - استرداد مجرمان ۹۹
- ۲ - تعلیق مستخدمان خدمات عمومی ۱۰۰
- مبحث دوم - مراجع قضایی صالح به محاکمه و صدور حکم ۱۰۰
- گفتار یکم - دادگاه‌های عمومی دادگستری ۱۰۱
- الف - دادگاه‌های عمومی حقوقی ۱۰۱
- ب - دادگاه‌های کیفری ۱۰۴
- پ - دادگاه تجدید نظر استان (کیفری) ۱۰۷
- گفتار دوم - مراجع اختصاصی ۱۰۹

فهرست مطالب □ ۹

الف - دادگاه‌های نظامی	۱۰۹
ب - دادگاه‌های انقلاب	۱۱۲
پ - دادگاه ویژه روحانیت	۱۱۵
ت - دادگاه عالی انتظامی قضات	۱۱۶
فصل دوم - مراجع تجدیدنظر در دادرسی	۱۱۹
مبحث یکم - دادگاه تجدیدنظر استان	۱۱۹
مبحث دوم - دیوان عالی کشور و هیأت عمومی دیوان عالی کشور	۱۲۳
گفتار یکم - دیوان عالی کشور	۱۲۳
گفتار دوم - هیأت عمومی دیوان عالی کشور	۱۲۶
فصل سوم - مراجع قضایی حل اختلاف و مکمل قوه قضاییه	۱۲۹
مبحث یکم - دیوان عدالت اداری	۱۲۹
گفتار یکم - صلاحیت و حدود اختیارات دیوان عدالت اداری	۱۳۲
گفتار دوم - موقعیت و فهرست نهادها و مؤسسات عمومی غیردولتی	۱۳۳
گفتار سوم - نحوه اقامه دعوی در دیوان عدالت اداری و کیفیت اجرای	۱۳۵
رای قطعی	۱۳۵
۱ - اقامه دعوی و شرایط آن	۱۳۵
۲ - کیفیت اجرای رای قطعی صادر شده	۱۴۲
مبحث دوم - شوراهای حل اختلاف	۱۴۴
الف - صلاحیت شورای حل اختلاف در امور مدنی و کیفری	۱۴۶
ب - رسیدگی و صدور رای در شورای حل اختلاف	۱۴۸
مبحث سوم - مراجع مکمل قوه قضاییه	۱۵۰
گفتار یکم - سازمان بازرسی کل کشور	۱۵۰
گفتار دوم - سازمان ثبت اسناد و املاک کشور	۱۵۲
یکم - معاونت امور اسناد که شامل ادارات زیر است	۱۵۲
۱ - اداره کل ثبت شرکت‌ها و مؤسسات غیرتجاری	۱۵۲
۲ - اداره کل اجرای اسناد رسمی	۱۵۳
۳ - اداره کل امور اسناد و سردفتران	۱۵۳
دوم - معاونت املاک	۱۵۴
گفتار سوم - سازمان پزشکی قانونی و واحد روزنامه رسمی کشور	۱۵۴
یکم - موقعیت سازمان پزشکی قانونی و وظایف آن	۱۵۴
دوم - لزوم انتشار قوانین	۱۵۵

۱۵۷	بخش چهارم: دلیل و اثبات دعوا
۱۵۹	فصل یکم - دلیل و منابع آن در امور حقوقی و کیفری
۱۵۹	مقدمه
۱۵۹	یکم - تعریف
۱۵۹	۱ - دلیل و مفهوم عام آن
۱۵۹	۲ - دلیل و مفهوم خاص آن
۱۵۹	دوم - منابع قانونی دلیل
۱۵۹	۱ - مجوز دلیل در امور مدنی (حقوقی)
۱۵۹	۲ - دلیل در امور کیفری
۱۶۰	سوم - موقعیت دلیل
۱۶۲	گفتار یکم - بار دلیل
۱۶۲	الف - امور مستلزم اثبات شدن
۱۶۲	۱ - وقایع مستوجب اثبات
۱۶۲	۲ - دلیل مستقیم و دلیل غیرمستقیم
۱۶۳	۳ - فرض و اماره قانونی
۱۶۳	ب - شخص مکلف به اثبات ادعا
۱۶۳	۱ - تکلیف مدعی به اثبات ادعا
۱۶۴	۲ - ضرورت کشف حقیقت توسط قاضی
۱۶۴	گفتار دوم - انواع دلیل
۱۶۵	الف - مقبولیت و اعتبار راههای گوناگون به دست آوردن دلیل
۱۶۵	ب - اصول حاکم بر دلیل
۱۶۵	۱ - حاکمیت دلیل کتبی (نوشتاری) بر روابط طرفین
۱۶۵	۲ - جایگزینی دلیل کتبی (نوشتاری) با توافق طرفین
۱۶۵	۳ - ضرورت مدرک کتبی (نوشتاری)
۱۶۶	۴ - اثبات اعمال حقوقی
	گفتار سوم - منع استماع شهادت و اماره در برابر قرارداد کتبی (نوشتاری) به عنوان
۱۶۶	دلیل
۱۶۶	۱ - اولویت اعتبار اسناد بر شهادت و اماره در اثبات وقایع حقوقی
۱۶۷	۲ - تفسیر اراده طرفین قرارداد با هر دلیلی
۱۶۷	۳ - ایرادات حاکم بر دلیل
۱۶۹	مبحث دوم: دلیل در امور جزایی
۱۷۰	گفتار یکم - بار دلیل

فهرست مطالب □ ۱۱

- ۱ - اصل برائت (اماره یا فرض بی گناهی) ۱۷۰
- ۲ - نقش قاضی جزایی ۱۷۰
- الف - دلیل و ارتباط آن با عنصر قانونی ۱۷۱
- ب - موقعیت دلیل درباره عنصر مادی جرم ارتكابی ۱۷۱
- پ - نقش دلیل درباره رکن معنوی جرم ۱۷۱
- گفتار دوم - نوع دلیل به عنوان وسیله اثبات وقایع ۱۷۲
- ۱ - آزادی دلیل ۱۷۲
- ۲ - محدودیت‌های حاکم بر آزادی دلیل ۱۷۲
- الف - تأکید بر لزوم حاکمیت قانون در مراحل گوناگون دادرسی کیفری ... ۱۷۴
- ب - تأکید بر احترام به اصل برائت متهم و لزوم مستدل و قانونی بودن مستندات ۱۷۴
- پ - رعایت حق دفاع توسط متهم و وکیل وی ۱۷۵
- ت - موازین قانونی استطلاع و تحقیق و اجتناب از ایذای افراد ۱۷۵
- ث - خودداری از تعرض به حقوق متهمان در هنگام بازرسی‌ها و معاینات محلی ۱۷۵
- ج - منع اقرار گرفتن به عنف و شکنجه ۱۷۵
- چ - به کار بردن اصول و شیوه‌های علمی قانونی در تحقیقات و بازرسی‌ها ۱۷۵
- ح - منع کنجکاوی در اسرار شخصی و خانوادگی افراد ۱۷۶
- خ - درج پاسخها بدون تغییر و تبدیل ۱۷۶
- د - خودداری از دخل و تصرف ناروا در اموال و اشیای ضبطی و توقیفی متهمان ۱۷۶
- سخن نهایی در امر ادله ۱۷۷
- گفتار یکم - ویژگیهای دلیل در امور کیفری ۱۷۸
- ۱ - حمایت و تأمین منافع عمومی ۱۷۸
- ۲ - حفظ حقوق زیان دیده از جرم ۱۷۸
- ۳ - احترام به حقوق متهم ۱۷۸
- فصل دوم - راههای اثبات دعوا و علم قاضی ۱۸۰**
- مبحث یکم - راههای گوناگون اثبات دعوا ۱۸۰
- ۱ - اسناد و نوشته‌ها: ۱۸۰
- ۱ - اسناد رسمی ۱۸۲
- ۲) اسناد عادی ۱۸۵

۱۸۷	۲ - شهادت .....
۱۹۰	۱ - صفات شاهد .....
۱۹۱	۲ - شرایط شهادت .....
۱۹۴	۳) نقش شهادت در عدالت و کشف حقیقت .....
۱۹۴	۳ - قراین و امارات .....
۱۹۴	۱) امارات قانونی و امارات قضایی .....
۱۹۵	۲) تمایز اماره از شهادت و ماهیت آن .....
۱۹۵	۴ - اقرار .....
۱۹۶	۱) اقرار و انواع آن .....
۱۹۶	۲) غیر قابل تجزیه بودن اقرار قضایی .....
۱۹۷	۳) موقعیت اقرار خارج از دادگاه .....
۱۹۷	۵ - سوگند .....
۱۹۹	۱) کیفیت صدور قرار اتیان سوگند .....
۲۰۰	۲) شرایط سوگند مستند حکم .....
۲۰۱	۶ - معاینه و تحقیق محلی و قرار معاینه محل و تحقیق محلی و اجرای آن ..
۲۰۲	یکم - صدور قرار .....
۲۰۲	دوم - استفاده از اطلاعات فنی .....
۲۰۲	۷ - کارشناسی، موقعیت کارشناسی و شرایط کارشناسی .....
۲۰۳	۱ - موقعیت کارشناسی .....
۲۰۴	۲ - شرایط کارشناس .....
۲۰۴	۳- موارد استفاده از کارشناس .....
۲۰۴	۴ - نحوه انتخاب کارشناس و دستمزد وی .....
۲۰۵	۵ - وظایف کارشناس و اجرای کارشناسی .....
۲۰۵	۸ - نیابت قضایی .....
۲۰۶	۱) نیابت داخلی .....
۲۰۶	۲) نیابت برون مرزی .....
۲۰۸	مبحث دوم - موقعیت تاریخی نقش قاضی .....
۲۱۱	گفتار یکم - برابری اصحاب دعوی در پیشگاه عدالت .....
۲۱۲	گفتار دوم - کیفیت قضا در فرمان علی (ع) .....
۲۱۳	گفتار سوم - استقلال قاضی در حقوق آلمان در اجرای عدالت .....
۲۱۴	مبحث سوم - علم قاضی .....
۲۱۶	گفتار یکم - قاضی و ارزشیابی دلیل .....
۲۱۸	گفتار دوم - اشتباههای قضایی و مصادیق آن .....
۲۲۳	گفتار سوم - مصادیق اشتباه قضایی .....